अत्र कविनिबद्धवक्तृप्रौढोक्तिसिद्धेन कामशराणां[1] कोटिसंख्यत्वप्राप्त्या निखिलवियोगिमरणेन वस्तुना[2] शराणां पञ्चता शरान्विमुच्य वियोगिनः श्रितेवेत्युत्प्रेक्षालंकारो व्यज्यते ।

'मल्लिकामुकुले चण्डि भाति गुञ्जन्मधुव्रतः ।
प्रयाणे पञ्चबाणस्य शङ्खमापूरयन्निव ॥'

अत्र कविनिबद्धवक्तृप्रौढोक्तिसिद्धेनोत्प्रेक्षालंकारेण कामस्यायमुन्मादकः कालः प्राप्तस्तत्कथं मानिनि[4] मानं न मुञ्चसीति वस्तु व्यज्यते ।

'महिलासहस्सभरिए तुह हिअए सुहअ सा अमाअन्ती ।
अणुदिणमणण्णकम्मा अङ्गं तणुअं पि तणुएइ ॥'

अत्रामाअन्तीति कविनिबद्धवक्तृप्रौढोक्तिसिद्धेन काव्यलिङ्गालंकारेण तनोस्तनूकरणेऽपि तव हृदये न वर्तत इति विशेषोक्त्यलंकारो व्यज्यते ।

न खलु कवेः कविनिबद्धस्येव रागाद्याविष्टता अतः कविनिबद्धवक्तृप्रौढोक्तिः कविप्रौढोक्तेरधिकं सहृदयचमत्कारकारिणीति पृथक्प्र-

---

क्तिसिद्धालंकारव्यङ्ग्यं वस्त्वाह—**मल्लिकेति** । **चण्डि** अत्यन्तकोपने । **कामस्येति** सहाय इति शेषः । **उन्मादकः** प्रोषितपीडातिशयजनकश्च । 'मानस्य' इति पाठे यथाश्रुत एवार्थः । उत्प्रेक्षणीयस्य कामप्रयाणकालीनशङ्खापूरणस्यासंभवित्वात्प्रौढोक्तिसिद्धत्वम् ॥ कविनिबद्धप्रौढोक्तिसिद्धालंकारव्यङ्ग्यमलंकारमाह—**महिलेति** । 'महिलासहस्रभरिते तव हृदये सुभग सा अमान्ती । अनुदिनमनन्यकर्मा अङ्गं तन्वपि तनयति ॥' इति संस्कृतम् । नायकं प्रति सख्या उक्तिरियम् । **अमान्ती** मानमवकाशमप्राप्नुवती । दिवसं प्राप्य तनयति कृशीकरोति । 'हेतोर्वाक्यपदार्थत्वे काव्यलिङ्गं निगद्यते' इति काव्यलिङ्गलक्षणम् । अत्र पदार्थतया हेतुर्निर्दिष्ट इत्याहुः—**अत्रामान्तीति** । मनसोऽणुत्वादनुपलभ्यत्वाच्च तत्र मानमेव न संभवति कुतस्तल्लाभ इति भावः । तनुतनूकरणरूपकारणस्य सत्त्वेऽपि त्वद्धृदयवृत्तित्वरूपफलं नास्तीति विशेषोक्तिः । ननु कविनिबद्धप्रौढोक्तिसिद्धस्य कविप्रौढोक्तिसिद्धत्वमस्त्येवेति कथं तस्य पृथगुपादानमित्यत आह—**न खल्विति** । रागादीत्यादिना उत्साहादिपरिग्रहः । प्रौढोक्त्या हि वक्तू रागाद्याविष्टचित्तत्वं प्रतीयते । तत्र कव्यपेक्षया कविनिबद्धस्य वक्तुरधिकरागाद्याविष्टचित्तत्वमिति तद्व्यञ्जिकायाः प्रौढोक्तेरधिकचमत्कारकारित्वमिति

---

१. 'काम' इति नास्ति क-पुस्तके. २. 'वस्तुना' इति क-ख-पुस्तकयोर्नास्ति. ३. घ-पुस्तके 'इव' नास्ति. ४. 'मानिनि' इति नास्ति क-पुस्तके.